

УРБАННІ ЖАРТІВЛИВІ СТИЛІ КОМУНІКАЦІЇ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ, КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ТА РОЗМОВНО-АНАЛІТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НА ПРИКЛАДІ *WIENER SCHMÄH*

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2(56)

УДК: 81'27:808.5:316.77(436.1)

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.\(56\).128-136](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.(56).128-136)

Гаврилів О., Гук З. Урбанні жартівливі стилі комунікації: лексико-семантичні, комунікативно-прагматичні та розмовно-аналітичні особливості на прикладі *Wiener Schmäh*; кількість бібліографічних джерел – 26; мова українська.

Анотація. Стаття присвячена недослідженому в германістичному мовознавстві урбанному жартівливому стилю комунікації жителів міста Відня – *Wiener Schmäh*. Враховуючи дифузність цього поняття, робиться спроба його дефініції. Подальший аналіз зосереджено на лексико-семантичному, прагмалінгвістичному та розмовно-аналітичному рівнях. Виділено функції емотивно-експресивної лексики та представлено окремо функції пейоративів і агресивних мовленнєвих актів. Проведено паралелі з жартівливим урбанним стилем комунікації львівський балак.

Емпірична основа – усні та письмові опитування мешканців міста Відня. Також був задіяний метод спостереження в громадському просторі міста. Приклади із львівського діалекту зібрані методом спостереження або вибрані з «Лексикону львівського». Зібраний матеріал був проаналізований за допомогою лексично-семантичного, дескриптивного, контекстуального, порівняльного, прагмалінгвістичного аналізу.

У широкому значенні *Wiener Schmäh* – це не лише стиль вербальної комунікації з його лексико-семантичними, комунікативно-прагматичними та розмовно-аналітичними особливостями, але й стиль поведінки або ще ширше – світосприйняття, ментальність та специфічно несерйозне, легке ставлення як до життя загалом, так і до власної ролі в ньому. Відтак *Wiener Schmäh* вирізняється образністю та експресивністю, іронією і самоіронією, легкістю, дотепністю у висловлюваннях і у швидких вербальних реакціях-відповідях. Амбівалентність стилю виявляється в схильності однаковою мірою до прикрашання і завуальовування, а з іншого боку – до вульгаризації дійсності і її реалій.

Зростаюча мобільність спричиняє песимістичні прогнози щодо майбутнього діалектів. Проте саме в мобільну епоху діалекти, які ближчі до мовців порівняно з літературною мовою, дають відчуття належності до певної групи й виконують функцію формування ідентичності. Мультикультурність є одночасно і випробуванням і імпульсом для розвитку *Wiener Schmäh* як динамічного комунікативного феномену, що адаптується до умов багатокультурного міського простору.

Ключові слова: комунікативний стиль, жартівлива комунікація, урбанолект, фіктивна вербальна агресія, емотивно-експресивна лексика.

Щоб комплексно осягнути діалекти/урбанолекти, недостатньо дослідити їхні фонетичні, морфологічні, лексико-граматичні та синтаксичні особливості в порівнянні зі стандартизованою мовою, а важливо включити в дослідження характерні для великих міст урбанні жартівливі комунікативні стилі. Щодо віденського урбанолекту таким виступає *Wiener Schmäh*.

Урбанні жартівливі комунікативні стилі спостерігаємо в мультикультурних містах, де зустрічаються різні культури, мови, звичаї – тут варто згадати *Berliner Schnauze*, *Pariser Esprit*, жартівливо-іронічний стиль комунікації жителів і жительок Нью-Йорка чи специфічний стиль спілкування і одеський гумор. Адже співжиття людей різного походження творить потенційні конфліктні ситуації, розрядити які й допомагає гумор, який екзистенційно важливий для гармонійного співжиття в багатокультурних метрополіях: «Гумор – повноправний мешканець стародавнього Львова» [Кос-молінська, Охрімченко 2004, с. 43]. Ця цитата стосується не лише стародавнього і не лише Львова. Гумор відіграє роль громовідводу у побутових, соціальних, національних конфліктах, дозволяючи

у пом'якшеній жартівливій формі вказати на серйозні проблеми.

Мета статті, завдання. Ця публікація присвячена жартівливому стилю комунікації жителів та жительок міста Відня – *Wiener Schmäh*. Проводитимуться паралелі й до стилю комунікації львівський балак. Спочатку розглянемо різні дефініції *Wiener Schmäh* щоб в подальшому виокремити його лексико-семантичні, комунікативно-прагматичні та розмовно-аналітичні особливості. Окремо представимо функції пейоративів та агресивних мовленнєвих актів у *Wiener Schmäh*.

Формулювання проблеми. *Wiener Schmäh* з мовознавчого аспекту недосліджений. Нечисельні праці, присвячені цьому комунікативному стилю, досліджують його із культурологічно-історичної [Hein 2007; Müller 2012; Suchy/Krejci 2015] чи мовно-антропологічної перспективи [Agar 1992]. Так Коттгофф, яка спеціалізується на дослідженні жартівливої комунікації з позиції комунікативного аналізу, присвятила в своїй праці «Spaß verstehen» *Wiener Schmäh* лише один підрозділ (5.3.3.) обсягом менше однієї сторінки [Kotthoff 1998, с. 133–134]. Присвячені жартівливій комунікації праці Кот-

тгофф [Kotthoff 1994; 1998; 2013] творять серйозне підґрунтя для дослідження цього урбанного жартівливого комунікативного стилю.

Методи та методика дослідження. У дослідженні використовуються такі методи: лексично-семантичний, дескриптивний, контекстуальний, порівняльний, прагмалінгвістичний аналіз. Для збору емпіричного матеріалу ми вибрали особливо часто застосовуваний метод емпіричного соціального дослідження – метод опитування (у письмовій та усній формі). Наведений емпіричний матеріал зібраний методом усних (72 особи) та письмових (628 осіб) опитувань жителів міста Відень (всього 700 осіб від 18 до 85 років), а також методом спостереження в громадському просторі міста Відня. Приклади із львівського діалекту зібрані методом спостереження або вибрані із «Лексикону львівського».

Аналіз досліджень. Проблематика дефініції та етимології поняття *Wiener Schmah*. Термін *Wiener Schmah* почав вживатися в царині літературознавства та теорії літератури щойно наприкінці 1970их років. До того часу використовували позначення *Wiener Gemütlichkeit* («віденська затишність») у значенні віденського стилю життя, для якого характерні неспіх, спокійне ставлення до проблем та викликів), «віденська гостинність» чи «віденський гумор» [Ralser 2008].

Термін *Schmah* сьогодні володіє багатьма значеннями (як вузькими так і широкими): 1. крутість, омана (*Politschmah, Ökoschmah*); 2. щось, що не зовсім відповідає правді; 3. жартівливе чи оригінальне зауваження, доте; 4. Шармантне ставлення до життя, яке на заході країни приписують віденцям [Ammon 2004, с. 675].

1. Примітивний трюк, надурювання, відмовка; 2. Поверхнева ввічливість примовляння і жарт [Brockhaus-Wahrig 1983, с. 594].

1. Розмова, балакандра, (неправдива) балаканина, хитрість, виправдання, омана; 2. Жарт, пуанта жарту [Hornung, Grüner 2002, с.706].

1. Майстерний прийом, дешевий трюк, махінація, омана; 2. Розважальний жартівливий стиль мовлення [Sedlacek 2011, с. 231].

1. Жарт; 2. Трюк; 3. Балаканина, опис, відмовка; 4. Специфічно віденський стиль комунікації, який ніколи не слід сприймати абсолютно серйозно і в прямому значенні [Teuschl 2007, с. 256].

Жарт, пуанта жарту, вихваляння, розважальний стиль мовлення [Wehle 1980, с. 265].

Такі ж широкі трактування терміну пропонують і опитані нами особи: 1. стиль оповіді; 2. жартівливе спілкування, кепкування з чогось чи когось (*Mir hom an gonzn Obnd long Schmah gfiat! (Wir haben den ganzen Abend Spaß geführt)*); 3. жартівливе взаємне вживання лайливих слів.

Характерно, що в ході розширення значення *Wiener Schmah* відбувся й процес покращення значення: так перші дефініції містять лише негативні дефініції як «теревені, брехня» [Jakob 1929] та «теревені, хвастоші» [Saßmann 1935].

У широкому значенні *Wiener Schmah* вжива-

ється на позначення стилю поведінки і комунікації і ще ширше – на позначення ментальності мешканців австрійської столиці, якій властиві своєрідний гумор, меланхолійність, саркастичність і самоіронія. Так Егалт говорить про «специфічно віденську форму побудови стосунків і сприйняття дійсності та її викликів» [Ehalt 2015, с. 7], а Агар – про «світосприйняття», «ставлення до життя і сприйняття життя» та «спосіб сприймати дійсність і події несерйозно, але специфічно-несерйозно» [Agar 1992, с. 8, 12].

Схожу термінологічну невизначеність спостерегаємо і щодо поняття *львівський балак*. На позначення регіонального мовного різновиду, мовлення жителів і жительок Львова і околиць вживається ряд термінів: львівський діалект, львівська мова, львівська говірка, львівський говір, (львівський) балак, львівська гвара. Якщо перші терміни цього ланцюжка можна вважати синонімами, то з «балаком» і «гварою» не все однозначно.

Коріння львівського балаку сягає, як і у випадку із *Wiener Schmah*, часів Австро-Угорської монархії, а його розквіт припадає на першу половину ХХ століття. Тоді існувало три форми балаку: український, польський та на їдиш. Відтак термін «львівська гвара» (пол. *gwara lwowska*) пропоную вживати на позначення польської, а «львівський балак» – української форми.

Як бачимо, балак виділяється не лише за регіональною, але й за національною ознакою. Кожна з цих форм жваво інтегрувала запозичення з інших мов багатомовного міста (процес, характерний і для *Wiener Schmah* та відомий як «функція плавильного казана»), змінюючи їх, пристосовуючи до своєї граматики і стаючи завдяки цьому багатшою, колоритнішою, мелодійнішою.

У «Лексиконі львівському» [Хобзей 2009, с. 62] виділяються два значення поняття «балак» – широке і вузьке (за соціальною ознакою): 1. розмова, мова; 2. говірка львівських батярів.

Пропонуємо вживати термін «львівський діалект/урбанолект» для позначення мовного різновиду загалом, а терміном «балак» позначати стиль (жартівливої) комунікації, який відповідатиме стилю *Wiener Schmah*.

На прикладі *Wiener Schmah* також спостерегаємо соціальну диференціацію:

1. «Пролетарський» *Schmah*, притаманний особам без закінченої середньої освіти, який уособлює герой роману Ернста Гінтербергера «Das Salz der Erde» («Сіль землі») і знятого за ним серіалу „Ein echter Wiener geht nicht unter“ („Справжній віденець не потопає“) Мундль [Едмунд Закбауер], характеризується висловлюванням незадоволення грубим, різким, вульгарним стилем.

2. «Інтелектуальний» *Schmah*, до якого вдаються особи із вищою освітою і яким послуговувалися чи послуговуються такі відомі австрійські кабаретисти, як Гельмут Квальтінгер, Анре Геллер, Йозеф Гадер.

Етимологія слова «балак» (як похідного від «балакати») прозора, а щодо етимології «Schmah»

в наукових колах немає однаковості: DUDEN [2003, с. 1388] виводить значення від середньовісньонімецького *smaech* – «облаювання», «зневажливе ставлення». Дослідники ж цього комунікативного стилю [Müller 2012, с. 240; Wehle 1980, с. 265] вбачають зв'язок із «*schemá*» (на їдиш: «розповідь») та «*schmuo*» (їдиш: «чутка, розповідь, балаканина»). Вважаємо, що кожне із цих етимологічних трактувань стосується важливих ознак досліджуваного комунікативного стилю – його експресивно-емоційно/пейоративного компонента та інтерактивності ведення розмови (*Schmähführen*). Тому *Wiener Schmäh* не можна порівнювати з жартом, який характеризується монологічністю та довершеною пунтою. *Wiener Schmäh* – це «не завжди усвідомлена, але завжди активно-ініціативна дія» [Öhner, цит. за Ralser 2008], а відтак він скерований на взаємодію і діалог.

Мюллер пов'язує історію виникнення *Schmäh* з процесами урбанізації, із етнічними, мовними та культурними контактами різних груп населення і розглядає його як спосіб взаємодії віденців з (тимчасовими) не-віденцями, а також як реакцію на досвід безсилля, який зумовлений особливою політичною культурою Австрії або Габсбурзької монархії та пануючим там «духом підданства» [Müller 2012, с. 244].

Сформульована Коттгофф [Kotthoff 2013, с. 133] теза щодо жартівливої комунікації в мультикультурному контексті стосується і *Wiener Schmäh* як її форми. Комічний дискурс дозволяє краще опрацювати багато делікатних тем, а також порушувати багато проблем міграційного суспільства. Адже гумор, за словами науковиці, є «*...!* специфічною формою зустрічі з реальністю, її мовного зондування, переупорядкування та переорієнтації» і дає змогу «*...!* профанувати речі, які важко подолати, і тим самим принаймні вербально змінити до них ставлення» [Kotthoff 2013, с. 267–268]. Таким чином, комічний дискурс може сприяти опрацюванню та формуванню власної позиції в міграційному суспільстві.

У контексті мультикультурності цікавий той факт, що за результатами проведених нами усних опитувань жителів австрійської столиці [Navtyliv 2022, с. 43] відбувається звуження сфери функціонування жартівливого стилю *Wiener Schmäh* від публічної до приватної (в колі сім'ї, близьких друзів, колег). Опитувані пояснюють цей факт тим, що з огляду на все більшу мультикультурність вони не наважуються жартувати в громадському просторі з невідомими людьми з інших культур оскільки побоюються нерозуміння жартів і неочікуваних реакцій в тому числі й фізичної агресії. З одного боку це видається дивним, адже *Wiener Schmäh* сформувався і функціонував саме в контексті мультикультурності габсбурзької монархії як стиль комунікації з чужинцями, характеризуючись повільним зближенням з ними, пізнанням особливостей сприйняття і реакцій: «У *Schmäh* знайшла спосіб вербального розрядження напруга, пов'язана із невпевненістю в обходженні з чужинцями» [Müller 2012, с. 241]. З іншого боку, і на цей факт не вказує

ні Мюллер, ні інші дослідники цього комунікативного стилю, за часів габсбурзької монархії йшлося про комунікацію з чужинцями з близького культурного середовища, що давало змогу орієнтуватися в комунікативних моделях і адекватно реагувати, а також певність у відповідності перлокуцій ілокуціям мовленнєвих актів. Сучасна ж глобальна мобільність і мультикультурність є для *Wiener Schmäh* одночасно і випробуванням і імпульсом для розвитку.

Виклад основного матеріалу. Прагмалінгвістичний, лексико-семантичний та розмовно-аналітичний аспекти. Принцип амбівалентності. Характерним принципом функціонування жартівливої комунікації загалом і *Wiener Schmäh* зокрема є принцип амбівалентності, який Егалт вважає «фундаментом для гумору» [Ehalt 2015, с. 8]. На амбівалентності *Wiener Schmäh* акцентують й інші автори: Мюллер, яка виділяє основну ознаку цього комунікативного стилю як «дружньо-вороже наближення» [Müller 2012, с. 241] чи Ліхтбляу, який наголошує на «агресивних гранях *Schmäh*» і говорить про «люб'язно-злостиву гру з агресією» та «наближення за допомогою провокації» [Müller 2012, с. 241].

Принцип амбівалентності жартівливої комунікації спостерігаємо поряд зі згаданими практиками й у наступних ознаках: комунікативні інтенції між жартівливим та образливим вживанням, між гостинністю і ворожістю, між неприязністю і приязністю, між ввічливістю і неввічливістю, у грі в наближення і віддалення, у жартівливих взаємних дражніннях і провокаціях комунікантів.

Принцип амбівалентності спричиняє стирання межі між поняттями «ввічливо – неввічливо». *Wiener Schmäh* в його окремих проявах характеризується зовнішньою неввічливістю, яка виявляється як на рівні мовлення, так і невербальними засобами (набурмосеність, незадоволений вираз обличчя). Ці комунікативно-прагматичні особливості *Wiener Schmäh* впливають на творення стереотипних уявлень про віденців і приписування їм таких рис як непривітність, критиканство, незадоволеність та буркотливість. Проте за цією зовнішньою неввічливістю ховається прихильність і симпатія, на які можуть вказувати тон, усмішка чи вираз очей. Як і віденський еквівалент, львівський балак також характеризується амбівалентністю і двозначністю і часто супроводжуються паравербальною комунікацією за допомогою жестів і міміки, які можуть надавали сказаному протилежного значення [пор. Космолінська, Охріменко [2004, с. 49] про манеру спілкування «з примруженим оком»). Відтак ілокуція і перлокуція в цих стилів комунікації часто не збігаються, а перлокутивний вплив на адресатів та адресаток залишається відкритим.

Специфічний стиль віденської комунікації на межі ввічливості – неввічливості, привітності – непривітності плекають офіціанти (часто старші чоловіки), яку уособлюють «стару школу» обслуговування) традиційних віденських кав'ярень (Central, Hawelka, Landtmann, Prückel), які спілкуються з відвідувачами у властивій стриманій манері, іноді з іронією або легким зверхнім тоном. Такий стиль

спілкування – цікавий приклад вдавано негостинних виявів у сфері гостинності.

Амбівалентність *Wiener Schmah* виявляється і у жартівливому вживанні пейоративів та агресивних мовленнєвих актів. Спираючись на поняття експресивних мовленнєвих актів Джона Р. Серля (1971), які виражають почуття та ставлення особи, що їх використовує, термін «агресивні мовленнєві акти» [Навгулів 2003, с. 125] стосується мовленнєвих актів, якими виражаються негативні почуття та ставлення. До агресивних мовленнєвих актів, які реалізуються за допомогою мовно-специфічної лексики чи характерних синтаксичних конструкцій, належать такі мовленнєві акти: «лайка», «прокльон-вигук», «прокльон», «погроза», «агресивний наказ». За жартівливого вживання агресивних мовленнєвих актів маємо справу із фіктивною вербальною агресією: локутивний акт відповідає вербальній агресії, але не ілокутивній.

Функції пейоративів та агресивних мовленнєвих актів. Поряд із найважливішою функцією пейоративів та агресивних мовленнєвих актів – катартичною (звільнення від негативних емоцій) [Навгулів 2022, с. 42] – у жартівливому комунікативному стилі *Wiener Schmah* вони виконують низку функцій.

→ Експресивна функція – коли пейоративи та агресивні мовленнєві акти вживаються для підсилення сказаного, його важливості, правдивості, терміновості, категоричності:

Leck mi ..., der Film (das Essen) war gut! Поцілуй мене ... фільм/їжа просто чудові!

I reiẗ o / I hau o / I schleich mi / I hau mi über d' Heisa / Я вже звалою – щоб підсилити остаточність наміру йти додому з вечірки.

Характерна для жартівливих стилів комунікації і для *Wiener Schmah* самоіронія виявляється і у лайці на власну адресу – як у наступних прикладах, де вона підсилює вибачення:

Nix fia unguat, aba i bin a hoagliche Sau (Nichts für unguat, aber ich bin eine heikle Sau) / Не ображайся, то я така перебірлива свиня (вибачення, чому людина не хоче їсти певну страву).

Entschuldige, ich bin ein Trampel / Вибач, я не домена (шттовхнувши когось нехотючи чи наступивши на ногу)

→ Функція демонстрації близьких стосунків.

За певних ситуативних умов (тісні дружні стосунки, які передбачають взаємні знання про системи цінностей, життєвий досвід, особливості висловлювання і сприйняття та реакцій комунікантів) пейоративна лексика та агресивні мовленнєві акти можуть виконувати жартівливу чи лаудативну функцію перетворюючись в контексті з пейоративів в меліоративи. Таке вживання сигналізує: наша дружба така тісна, що вона витримує навіть звертання у формі лайливих слів. Коттгофф також вважає жартівливе вживання пейоративів в колі друзів «індексом близькості» [Kotthoff 2013, с. 74], а провокативний гумор, який іноді наближається впритул до меж особистої толерантності – важливим в контексті інтеграції.

У чоловічих товариствах пейоративи та агресивні мовленнєві акти часто присутні в жартівливих привітаннях. Це приклад наближення через провокацію, що також характеризує жартівливі комунікативні стилі загалом:

Servus, du Oasch! / Сервус, засранцю!

Soll i da ane auflegen? / Тобі врізати?

→ Дотична до попередньої – корпоративна функція, коли пейоративи та агресивні мовленнєві акти вживаються для створення відчуття спільноти, демонстрації однакових суспільно-політичних поглядів та цінностей. Таке вживання спостерігаємо на прикладі облаювання політиків чи спортсменів (наприклад під час спільного перегляду футбольного матчу).

→ Функція покращення значення. Мовні ігри з політично некоректними висловами відбуваються і у формі самоназивання з метою покращення значення пейоративів – як у назві ресторана «*Kümmeltürk*» чи музичного гурту «*Wiener Tschuschenkapelle*».

→ Театрально-карнавальна функція пейоративів, які вживаються з метою самопрезентації, демонстрації власної мовної креативності, розважання публіки.

→ Протестну функцію спостерігаємо на прикладі австрійського вислову року 2020 – вигуку невідомого віденця під час теракту 2.11.2020: *Schleich di, du Oaschloch! (Забирайся геть, засранцю!)*. Як і у випадку українських гасел *путін хуйло* та *руський воєнний корабль, иди нахуй*, цей вислів став мемом, гештегом, виконуючи поряд із протестною також і корпоративну функцію.

За даними проведених нами опитувань, кожен агресивний мовленнєвий акт може функціонувати у *Wiener Schmah* жартівливо, проте спостерігається більша частотність такого вживання серед мовленнєвих актів «погроза» та «прокльон». Мовленнєвий акт «прокльон» накликає на адресата чи адресатку різне нещастя. Як в німецькій мові так і в австрійському варіанті, на відміну від слов'янських мов, він є нечастотним, а більшість наведених в опитуваннях прокльонів вживаються жартівливо. Типові для віденського діалекту жартівливі прокльони-побажання створені за аналогією до прокльонів-побажань на їдиш. У цій мові прокльони характеризуються не лише частотністю, а й «поетичною культурою» [Kiener 1983, с. 288] і часто – особливою підступністю, яку вони завдячують структурі із двох частин: перша частина – це прокльон, який підсилюється в другій частині:

Du sollst Krätze am Oasch bekommen und zu kurze Hände zum Kratzen! / Коросту на твою дуну і закороткі руки для чіхрання!

Alle Zähne sollen dir ausfallen bis auf einen – fürs Zahnweh! / Бодай би тобі всі зуби

Як і прокльони, більшість наведених в опитуваннях погроз вживаються також з жартівливою інтенцією. Серед них не лише жартівливі за змістом (*Ich breche dich in der Mitte auseinander, dann rennen zwei Kurze herum! (Я тебе розламаю навпіл і зроблю з тебе два коротуну)*), але й такі вульгарні як *I reiẗ*

da den Oarsch auf! / Я тобі роздеру дупу! чи *I Dreh da den Schäd'l um* / Я тобі скручу голову!

Погрози можуть мати розширену форму що підвищує їхню образність та експресивність. У нашому емпіричному корпусі зустрічаються вульгарні розширені погрози, в основі яких, як стверджують опитувані, часто лежить жартівлива інтенція:

Ich reiẗ da den Schädel ob und schmeiẗ 'n da ins G'sicht! (Я відпршу тобі череп і кину в тебе в обличчя)

I hau da ane owa, dass du di noch auf der Westbahn drahst! (Як вріжу то відлетити на західний автобан)

I prack da ane, dass d' mit'm Oasch auf d' Uhr schaust! (Як заїду то будеш дупою на годинник дивитися)

Ще один агресивний мовленнєвий акт, який часто вживається із жартівливою інтенцією – агресивний наказ. Найчастіше агресивними наказами спонукають до мовчанки або до зникнення: При перекладі агресивних наказів віденського діалекту ми використали погрози з львівського діалекту, які також можуть вживатися жартівливо:

Hoit di Gosch 'n! – Стуль писок (тену)!

Gusch! – Замкни куферок!

Hoit di Papp 'n! – Заткай си канал!

Hau di über die Häusa! – Пендзилюй!

Schleich di! – Гибай!

Переклад перших трьох прикладів – дослівний з використанням пейоративів на позначення рота, в наступних двох прикладах для віденських зворотів ми запропонували відповідники з львівського діалекту, які відповідають їм за інтенсивністю і образністю.

Для досягнення комічного ефекту використовуються розширені агресивні накази:

Hupf in Gatsch und schlage Wellen! / Забирайся! (дослівно: Стрибай в багно і здіймай хвилі)

Rutsch mir den Buckel runter und brems mit der Zunge! / дослівно: Спустися з моєї спини (в значенні «Відвали!») і пригальмуй язиком

Geh in Oasch wann in Hümmе kummst eh net/da hast du's nicht weit! / Йди до дупи, це тобі недалеко / до неба не попадеш

На лексико-семантичному рівні для жартівливого стилю Wiener Schmäh характерні такі лексичні засоби:

→ образні іронічні номінації, які представляють в комічному світлі предмети та реалії: *Klavier/фортеп'яно* (зубні протези), *Russenluster/російська люстра* (жарівка), *Bauplotz, Eislaufplotz/будівельний майданчик, ковзанка* (лисина), *Cognacruptre/помпа для коньяка* (серце), *Giftnud'l/отруйний макарон* (цигарка).

→ метафоричні описові номінації, вигадливий стиль яких створює ефект комічності: *Bröselteppich mit Chinesenshotter* / панірований килимок з китайським щезбенем (віденський шинцель з рисом).

→ характерна ознакою досліджуваного нами комунікативного стилю – частотність як евфемізмів, так і дисфемізмів. Евфемізми можуть вживатися для завуальовування дійсності або з жартівли-

во-іронічною метою: *Winterkirsch 'n* / зимові вишні (геморой), *Kanäuförön/Kanalforelle/канална форель* (шур), *Holzpyjama* / дерев'яна піжама (труна), *einen Holzpyjama anziehen* / вдягнути дерев'яну піжаму (померти).

Евфемізмами охоче послуговуються політики, адже вони допомагають подати стан речей чи ситуацію кращими, ніж насправді. Так, неперевершеним майстром завуальовувати дійсність був колишній австрійський канцлер Бруно Крайскі: Коли в 70-х роках внаслідок першої нафтової кризи економіка пішла на спад, він характеризував цей стан як «Nullwachstum» – «нульове зростання» і журналісти, не замислюючись, підхопили це. Коли ж ситуація стала ще драматичнішою, Крайскі повів мову про «Minuswachstum» – «мінусове зростання» [Vogl 2013, с. 194].

Із евфемістичних неологізмів останніх років наведемо слово на позначення дистанції, яку слід було зберігати під час пандемії ковіду-19 (1–2 м): *Baby-Elefant* (слоненятко). Слово ввійшло у вжиток після рекламної компанії федерального уряду Австрії та Червоного хреста. За зразок було взято слоненятко Кібалі із віденського звіринця. Так на позначення негативної реалії були накладені позитивні конотації, які сприяли легшому сприйняттю пандемічної реальності (функція прикрашення дійсності). Саме це образне слово, *Baby-Elefant*, стало словом року 2020 в Австрії. До порівняння: словом року 2020 в Німеччині було нейтрально-інформативне *Corona-Pandemie*.

→ До дисфемізмів наведемо приклади вульгарних позначень предметів та реалій побуту: *Suppenbrunzler* / дослівно «та що сцяє в зупу» (лампа, яка висить на кухонним столом і з якої може скрапувати конденсат, що й є основою для образної вульгарної номінації), *Brunzodrom* / суфіксальне утворення від вульгаризму «brunzen» / «сцяти» та суфікса -drom (пісуар), *eine Eitrige* / знійна (розмовне позначення сорту ковбаси «Käsekrainer», утворене на основі асоціації з гноєм, яку викликають шматочки сиру в ковбасі).

→ Частотність вживання пейоративів та агресивних мовленнєвих актів. Слід виділити той факт, що пейоративи у віденському, як і у львівському діалектах закорінені в фекально-анальній сфері. Цей факт дозволяє їхній дослівний переклад:

G'schissana – засранець /засранка, гімнюк / гімнючка

Oaschlecker – срако(дупо)лиз

Leck mi am Oasch – поцілуй мене в дупу

Geh in Oasch – йди до дупи

→ Експресивна емотивно-нейтральна лексика, наприклад утворена за допомогою редуплікації (*Wigel-Wigel* (нерішуча людина), *Tritschtratsch* (меревені), *Hudriwudri* (гармидер), *Larifari* (нісенітниця – теpe-фepe), *Schludri-wudri* (неохайна людина) чи звуконаслідування (*tschik-tschik* (чик-чик); *Tschick* (цигарка)).

→ Експресивні вигуки (*Hopsasa* (гонсаса), *Oida!* (дослівно «старий» – молодежне слово року 2018, первинно фамільярне звернення в колі друзів,

яке протягом останніх 15 років зазнало розширення значення і стало універсальним вигуком для вияву різних почуттів а також для заповнення пауз у мовленні), *Heast!* (дослівно «чуєш» – молодіжне слово року 2024, яке також зазнало схожого розширення значення і вживається як у зверненнях, так і для вияву різного спектру емоцій) і формули вітання-прощання (*Servus* (*сервус*, *сервус-обервус*); *Bussi*, *Bussi-Bussi* (*цьом*; *цьомки-бомки*); *Va Va*; *Bussi Va ba* (*па па*; *цьом-па-па*);

→ І *Wiener Schmäh*, львівський балак – продуктивне джерело фразеологізмів, в яких (як і в кожній мові) віддзеркалюється набутий століттями досвід, життєва мудрість і – у досліджуваних тут комунікативних стилях – ставлення до життя з легкістю. Так, глибокі знання людської природи ховаються за зворотом *A jed's Mandl hat sei' Brandl*, який означає, що кожна людина має свої особливості і дивацтва, на які треба зважати. Українською цей зворот можемо передати також фразеологічним зворотом із львівського діалекту: *кілько люду – тільки чуду*. Вислів *Da kamma nix machen* є виявом спокійного сприйняття ситуації, яку ми не можемо змінити (*і нема на то ради*), а тому її варто забути і рухатися далі: *G'schegn is g'schegn* (*то ся минуло*).

Наведемо ще кілька зворотів з обидвох урбанолектів, які свідчать про схоже ставлення до життя: *Guat ist ganga nix ist g'schehn* – *яко било тако стало*

Schau ma mal – *дасть сі чути*

Es kummt wie es kummt, es geht immer irgendwie weiter; *Wird scho' werd'n* – *якось буде*

Hauptsache g'sund – *головне здоров'я Lass des* – *дай сі на стриманя*

Відома «*Wiener Gemütlichkeit*» («віденська затишність») виявляється і у виразі *akademische Viertel* («академічна чвертка») і відповіднику «львівський квадранс», коли запізнення до п'ятнадцяти хвилин трактується як норма.

Жартівливі стилі комунікації загалом, а *Wiener Schmäh* як і львівський балак зокрема, відзначаються багатозначністю. Боді говорить в цьому випадку про „double speak“ / «комунікацію з подвійним дном» [Bodi 1996, с. 140], а Агар – про «*rich piece of language*» / «багатий мовний шматок» [Agar 1992, с. 6], коли маємо справу із мовними феноменами, в яких загушені культурні контексти і різні способи вживання. Відтак щоб досягнути ці феномени в їхній суспільній багатозначності і мультифункціональності потрібні глибші соціокультурні фонові знання. Так *Gehen wir auf einen Kaffee* / *Идем на каву* і у віденському, і у львівському діалектах володіє широким значенням: «зустрітися, спілкуватися, вирішувати важливі питання». Розуміння певних жартів чи висловів часто також вимагає непересічних культурно-історичних знань про історії, реальні чи вигадані, які стоять за ними – як у випадку з фразами *t(T)ося зроби* чи *нема на то ради* у львівському урбанолекті.

Розмовно-аналітичний аспект. Виходячи з методу аналізу розмови Коттгофф виділяє типові для даного стилю комунікативні секвенції: «*Wiener Schmäh* характеризується неформальністю і відбу-

вається у формі нападу і захисту перед публікою, йому властива секвентивна та ситуативна шаблонність» [Kotthoff 1998, с. 134]. Це дає науковиці підстави для виділення *Schmäh* як окремого стилю комунікації.

Як і *Wiener Schmäh*, львівський балак також можна охарактеризувати як «активно-ініціативну дію» [Öhner, цит. за Ralser 2008]. Налаштованість обидвох комунікативних стилів на діалог відображається на рівні ідіоматичних зворотів на кшталт «*Schmäh führen*», «*der Schmäh rennt*», «*pizati балак*», «*втяти балак*» а «балак» в широкому значенні і означає «мова, розмова» [Лексикон львівський, с. 62]. Те, що *Schmäh* твориться і живе в діалозі, ілюструють наступні побачені нами приклади: фотографії преїскуранту та чеку перукарні із послугою «*Schmäh führen* (*pizati балак*) – 0,00 євро», а також реклами кав'ярні, де на вітрині написано, що «*тут піжуть Schmäh*» («*Schmäh rennt*»).

Виходячи з інтерактивності та налаштованості на діалог, важливу роль відіграє дослідження особливостей сприйняття мовленнєвих актів та реакцій на них. Розглянемо детальніше роль відповідей у комунікації стилем *Wiener Schmäh*, образність і двозначність якого виявляється і у непрямих образних відповідях і двозначних формулюваннях – як в наступному прикладі:

Wonach schmeckt der Römerschinken? (Запитання покупця в м'ясній крамниці: *Як смакує «Римська» шинка?*)

Nicht nach den römischen Katakomben! (Відповідь продавця: «*Не римськими катакомбами!*»)

У *Wiener Schmäh* спостерігаємо й знаки морбідного гумору – як у цій відповіді водія на запитання пасажирки:

→ *Bringen Sie mich zum Zentralfriedhof?* (Ви відвезете мене на Центральний цвинтар?)

→ *Ja, wenn Sie sich vor den Bus legen* (Так, якщо ляжете перед автобусом)

Коттгофф виділяє ще одну особливість *Wiener Schmäh* – налаштованість на перемогу: «*/.../* йдеться про те, щоб отримати перемогу в значенні щоб інший комунікант втратив дар мови» [Kotthoff 1998, с. 134]. Такий стан у віденському урбанолекті позначає слово «*schmähstad*».

Schmäh як провокативна комунікація «*/.../* вимагає особливої влучності як у звертальних фразах, так і у фразах-відповідях» [Kotthoff 1998, с. 133]. За небагатьма винятками як от у випадку з фразами, для яких існують готові відповіді „*Zerreißen soll s di in lauter Tausender – Und das größte Stück soll dich treffen!*“ (*Нехай тебе розірве на тисячу шматків!* Відповідь: *А найбільший нехай поцілеть в тебе*), у *Schmäh* йдеться не про швидкі і влучні спонтанно сформульовані відповіді. Ось такі відповіді на поширений посил *Leck mi/mich am Arsch* (поцілуй мене в дупу) наводять опитувані:

Reinigend oder zum Genuss? (*з гігієнічною метою чи для задоволення?*)

Hängen Sie ihn (den Arsch) an die Wand und machen Sie's selbst! (*повішайте її на стіну і зробіть це самі*)

Якщо мовець ідентифікує такі відповіді не як образ, вони можуть розрядити ситуацію чи, провокуючи наступні жартівливі відповіді, перетворити комунікацію на змагання у мовній креативності. Нерідко такі креативні перепалки відбуваються перед слухачами і виконують розважальну функцію – як в цьому прикладі, який навела опитувана: На брутальне *Leck mich am Arsch*, яке вона почула від неввічливого пасажира на прохання забрати з вільного місця свою сумку, вона відповіла: „*Danke für das Angebot, aber ich tue es nicht bei jedem!*“ (Дякую за пропозицію, але я роблю це не кожному) чим розвеселила публіку і засоромила вербального нападника, який прожогом перейшов в інший вагон. Схожу дію на мовця мала й реакція на цей самий вислів в наступному прикладі: У відповідь на *Leck mich am Arsch* від проблемного, агресивного і охочого до вербальних провокацій школяра, вчитель спокійно відповів: „*Danke, aber ich mag das nicht, ich krieg dann Sodbrennen*“ (Дякую, але я не хочу, бо в мене від цього печія). Клас був вражений психологічною стійкістю вчителя, яка підвищила його авторитет в очах учнів, а провокатор втратив бажання до подальших вербальних провокацій.

Особливо вишукані вербальні реакції, які базуються на тактиці введення в оману, наприклад коли агресивний наказ вбудовується у ввічливе мовлення, що підвищує сприйняття його інтенсивності: Опитуваний розповів, що на брутальну лайку іншого водія він спочатку відповів таким чином, спантеличивши його: „*Finden Sie nicht, dass die Art, wie Sie mit mir reden, Sie unter Ihrem Wert verkauft?*“ (Чи не здається вам, що спосіб, у який ви зі мною спілкуєтеся, применшує вашу гідність?). А тоді після короткої паузи: „*Und jetzt gehen Sie in den Oasch!*“ (А зараз йдіть до дуну!), яке в контексті ввічливості підсилює свою інтенсивність.

Вбудова пейоративів чи агресивних мовленевих актів у ввічливу комунікацію і використання високого стилю спричиняють ефект несподіванки,

який також є ознакою жартівливих комунікативних стилів. В прикладі, який наведемо наприкінці нашої публікації, висловлювання високого стилю супроводжує агресивний наказ *Leckts mi am Arsch*, що надає йому саркастичності. Це цитата популярної вже згадуваної нами літературної і кінематографічної фігури, Мундлія (Едмунда Закбауера), який в Австрії асоціюється із вульгарним мовленням і *Wiener Schmah: Habe die Ehre und leckts mich am Arsch!* (Маю честь і поцілуйте мене в дуну!) [Hinterberger 1995, с. 279].

Висновки. Сфера функціонування урбанолектів великих та мультикультурних міст – жартівливі стилі комунікації. Щодо віденського урбанолекту таким виступає *Wiener Schmah*. В широкому значенні *Wiener Schmah* – це не лише стиль вербальної комунікації з його лексико-семантичними, комунікативно-прагматичними та розмовно-аналітичними особливостями, але й стиль поведінки або ще ширше – світосприйняття, ментальність та специфічно несерйозне, легке ставлення як до життя загалом, так і до власної ролі в ньому. Відтак *Wiener Schmah* вирізняється образністю та експресивністю, іронією і самоіронією, легкістю, дотепністю у висловлюваннях і у швидких вербальних реакціях-відповідях. Особливості цього стилю – в його амбівалентності, яка виявляється у схильності однаковою мірою до прикрашання і завуальювання, а з іншого боку – до вульгаризації дійсності і її реалій.

Зростаюча мобільність та глобалізація спричиняють песимістичні прогнози щодо майбутнього діалектів. Проте саме в мобільну епоху діалекти, які є ближчими до мовців порівняно з літературною мовою та становлять для них їхній «мовний дім» [Wehle 1980, с. 286], дають відчуття знайомого, належності до певної групи й виконують функцію формування ідентичності. Тому в контексті мультикультурності Відня *Wiener Schmah* постає як динамічний комунікативний феномен символічної ідентифікації, що адаптується до умов багатокультурного міського простору.

Література

1. Havryliv O. Schimpfen zwischen Scherz und Schmerz. Funktionenvielfalt am Beispiel des Wienerischen. Wien: Picus, 2022. 96 s.
2. Havryliv O. Pejorative Lexik. Untersuchungen zu ihrem semantischen und kommunikativ-pragmatischen Aspekt am Beispiel moderner deutschsprachiger, besonders österreichischer Literatur. F.a.M., Wien u. a.: Lang, 2003. 155 s.
3. Космолінська Н., Охріменко Ю. Homo leopolensis esse. В: Незалежний культурологічний часопис «І» №36, 2004. С. 43–49.
4. Хобзей Н., Сімович К., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г. Лексикон львівський. Поважно і на жарт. Львів: НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2009. 896 с.
5. Wehle P. Sprechen Sie Wienerisch? Wien: Ueberreuter, 1980. 286 s.
6. Agar M. The Unspoken Corpus and Malinowski's Ghost. Variantenwörterbuch Des Deutschen. Berlin U. New York: De Gruyter, 2004. S. 1–13.
7. Bodi L. Sprachregelung als Kulturgeschichte. Sonnenfels: Über den Geschäftsstil (1784) und die Ausbildung der österreichischen Mentalität. In: Wunberg, G. (Hg.). Pluralität. Eine Interdisziplinäre Annäherung. Wien u. a.: Böhlau, 1996. S. 122–148.
8. Brockhaus W. Deutsches Wörterbuch. In sechs Bänden. Bd. 5 P-STD. Wiesbaden: Brockhaus: Stuttgart: Dt. Verl.-Anst, 1983. 783 s.
9. Duden Deutsches Universalwörterbuch. – [5., überarbeitete Auflage]. – Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich: Dudenverlag, 2003. 1892 s.

10. Ehalt Ch. Schmä als ästhetische Strategie der Wiener Avantgarden. Weitra: Bibliothek der Provinz. 2015. S. 7–10.
11. Hein J. Wienerlied und Wiener Schmä – eine Annäherung, vor allem mit Blick auf das „Wiener Volkstheater“. Der Mnemosyne Träume. Tübingen: Francke, 2007. S. 125–135.
12. Hornung M., Grüner S. Wörterbuch der Wiener Mundart. Wien: ÖBV & HPT VerlagsgmbH & Co., 1998. 806 s.
13. Jakob J. Wörterbuch des Wiener Dialektes mit einer kurzgefaßten Grammatik. Wien und Leipzig: Gerlach&Wiedling, 1929. 234 s.
14. Kiener F. Das Wort als Waffe. Zur Psychologie der verbalen Aggression. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1983. 304 s.
15. Kotthoff H., Jashari S., Klingenberg D. Komik (in) der Migrationsgesellschaft. Konstanz u. a.: UVK-Verl.-Ges, 2013. 300 s.
16. Kotthoff H. Spaß verstehen: zur Pragmatik von konversationellem Humor. Tübingen: Niemeyer. 1998. P. 17–22.
17. Kotthoff H. Humour in context. Perspectives on sociolinguistic dimensions of conversational joking. Universität Konstanz. 1994. P. 125–150.
18. Müller S. Tractatus, «Schmä» und Sprachkritik: Überlegungen zu einer Alternativen Genealogie der Wiener Modernen. In: Balogh A.F., Leitgeb Ch. (Hg.). Zwei- und Mehrsprachigkeit in Zentraleuropa. Wien: Praesens. 2012. S. 233–258.
19. Ralser B. Mit Schmä, Charme und Raunzerei <http://dieuniversitaetonline.at/beitraege/news/mit-schmah-charme-und-raunzerei/10/neste/124.html> Archiv der Onlinezeitung der Universität Wien vom 31. Juli 2008 [27.04.2025].
20. Saßmann H. Wienerisch. Was nicht im Wörterbuch steht. München: Piper, 1935. 250 s.
21. Searle Jh. R. Sprechakte. Ein sprachphilosophischer Essay. Frankfurt am Main, 1971. 305 s.
22. Sedlaczek R. Wörterbuch des Wienerischen. Innsbruck, Wien: Haymon, 2011. 320 s.
23. Suchy I. Einleitung. In: SUCHY, I., KREJCI, H. (Hg.) Schmä als ästhetische Strategie der Wiener Avantgarden. Weitra: Bibliothek der Provinz, 2015. S. 11–17.
24. Teuschl W. Wiener Dialektlexikon. 3. überarbeitete Auflage. St. Pölten und Salzburg: Residenz, 2007. 332 s.
25. Vogl G. Wort-Gefechte. Sprachliche Gemeinheiten aus Politik, Kunst, Wirtschaft & Sport. Wien: Kremayr & Scheriau, 2013. 188 s.
26. Wehle P. Sprechen Sie Wienerisch? Wien: Ueberreuter, 1980. 287 s.

References

1. Havryliv O. (2003) Pejorative Lexik. Untersuchungen zu ihrem semantischen und kommunikativ-pragmatischen Aspekt am Beispiel moderner deutschsprachiger, besonders österreichischer Literatur. F.a.M., Wien u. a.: Lang. 155 s. [in German].
2. Kosmolinska N., Okhrimenko Yu. (2004) Homo leopolensis esse. V: Nezaleznyy kulturolohichnyy chasopys «Yi» №36. S. 43–49 [in Ukrainian].
3. Khobzei N., Simovych K., Yastremska T., Dydyk-Meush H. (2009) Leksykon lvivskyi. Povazhno i na zhart. Lviv: NAN Ukrainy. Instytut ukraїnoznavstva im. I. Kryp'iakevycha. 896 s. [in Ukrainian].
4. Wehle P. (1980) Sprechen Sie Wienerisch? Wien: Ueberreuter. 286 s. [in German].
5. Agar M. (2004) The Unspoken Corpus and Malinowski's Ghost. Variantenwörterbuch Des Deutschen. Berlin U. New York: De Gruyter, 20. S. 1–13 [in German].
7. Bodl L. (1996) Sprachregelung als Kulturgeschichte. Sonnenfels: Über den Geschäftsstil (1784) und die Ausbildung der österreichischen Mentalität. In: Wunberg, G. (Hg.). Pluralität. Eine Interdisziplinäre Annäherung. Wien u. a.: Böhlau. S. 122–148 [in German].
8. Brockhaus W. (1983) Deutsches Wörterbuch. In sechs Bänden. Bd. 5 P-STD. Wiesbaden: Brockhaus: Stuttgart: Dt. Verl.-Anst. 783 s. [in German].
9. Duden Deutsches Universalwörterbuch (2003). [5., überarbeitete Auflage]. – Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich: Dudenverlag. 1892 s. [in German].
10. Ehalt Ch. (2015) Schmä als ästhetische Strategie der Wiener Avantgarden. Weitra: Bibliothek der Provinz. S. 7–10 [in German].
11. Hein J. (2007) Wienerlied und Wiener Schmä – eine Annäherung, vor allem mit Blick auf das „Wiener Volkstheater“. Der Mnemosyne Träume. Tübingen: Francke. S. 125–135 [in German].
12. Hornung M., Grüner S. (1998) Wörterbuch der Wiener Mundart. Wien: ÖBV & HPT VerlagsgmbH & Co.. 806 s. [in German].
13. Jakob J. (1929) Wörterbuch des Wiener Dialektes mit einer kurzgefaßten Grammatik. Wien und Leipzig: Gerlach&Wiedling. 234 s. [in German].
14. Kiener F. (1983) Das Wort als Waffe. Zur Psychologie der verbalen Aggression. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 304 s. [in German].
15. Kotthoff H., Jashari S., Klingenberg D. (2013) Komik (in) der Migrationsgesellschaft. Konstanz u. a.:

UVK-Verl.-Ges. 300 s. [in German].

16. Kotthoff H. (1998) Spaß verstehen: zur Pragmatik von konversationellem Humor. Tübingen: Niemeyer. S. 17–22 [in German].

17. Kotthoff H. (1994) Humour in context. Perspectives on sociolinguistic dimensions of conversational joking. Universität Konstanz. S. 125–150 [in German].

18. Müller S. (2012) Tractatus, «Schmäh» und Sprachkritik: Überlegungen zu einer Alternativen Genealogie der Wiener Modernen. In: Balogh A.F., Leitgeb Ch. (Hg.). Zwei- und Mehrsprachigkeit in Zentraleuropa. Wien: Praesens. S. 233–258 [in German].

19. Ralsler B. Mit Schmäh, Charme und Raunzerei <http://dieuniversitaetonline.at/beitraege/news/mit-schmah-charme-und-raunzerei/10/neste/124.html> Archiv der Onlinezeitung der Universität Wien vom 31. Juli 2008 [27.04.2025] [in German].

20. Saßmann H. (1935) Wienerisch. Was nicht im Wörterbuch steht. München: Piper. 250 s. [in German].

21. Searle Jh. R. (1971) Sprechakte. Ein sprachphilosophischer Essay. Frankfurt am Main. 305 s. [in German].

22. Sedlaczek R. (2011) Wörterbuch des Wienerischen. Innsbruck, Wien: Haymon. 320 s. [in German].

23. Suchy I. (2015) Einleitung. In: SUCHY, I., KREJCI, H. (Hg.) Schmäh als ästhetische Strategie der Wiener Avantgarden. Weitra: Bibliothek der Provinz. S. 11–17 [in German].

24. Teuschl W. (2007) Wiener Dialektlexikon. 3. überarbeitete Auflage. St. Pölten und Salzburg: Residenz. 332 s. [in German].

25. Vogl G. (2013) Wort-Gefechte. Sprachliche Gemeinheiten aus Politik, Kunst, Wirtschaft & Sport. Wien: Kremayr & Scheriau. 188 s. [in German].

26. Wehle P. (1980) Sprechen Sie Wienerisch? Wien: Ueberreuter. 287 s. [in German].

URBAN HUMOROUS COMMUNICATION STYLES: LEXICO-SEMANTIC, COMMUNICATIVE-PRAGMATIC, AND CONVERSATIONAL-ANALYTICAL FEATURES BASED ON THE EXAMPLE OF WIENER SCHMÄH

Abstract. The article is devoted to the urban humorous style of communication of the residents of Vienna – Wiener Schmäh, which has not been sufficiently studied in Germanic linguistics. Considering the diffuse nature of this concept, an attempt is made to define it. The further analysis focuses on lexical-semantic, pragmalinguistic, and conversational-analytical levels. The functions of emotive and expressive vocabulary are identified, and the functions of pejoratives and aggressive speech acts are presented separately. Parallels are drawn with the humorous urban style of communication known as the Lviv dialect Lvivskyi balak.

The empirical basis of the research consists of oral and written surveys of the residents of Vienna. In addition, the method of observation in the public space of the city was applied. Examples from the Lviv dialect were collected through observation or selected from the “Lexicon of Lviv”. The collected material was analyzed using lexical-semantic, descriptive, contextual, comparative, and pragmalinguistic methods of analysis.

In a broad sense, Wiener Schmäh is not only a style of verbal communication with its lexical-semantic, communicative-pragmatic, and conversational-analytical features, but also a style of behavior, or even more broadly, a worldview, mentality, and a specifically light-hearted and unserious attitude toward life in general as well as toward one’s own role in it. Thus, Wiener Schmäh is characterized by imagery and expressiveness, irony and self-irony, ease, wit in statements, and quick verbal reactions and responses. The ambivalence of the style is manifested in the tendency both to embellish and to veil reality, and on the other hand to vulgarize reality and its manifestations.

Increasing mobility leads to pessimistic predictions regarding the future of dialects. However, precisely in the age of mobility, dialects, which are closer to speakers than the standard language, provide a sense of belonging to a certain group and perform the function of identity formation. Multiculturalism is both a challenge and an impulse for the development of Wiener Schmäh as a dynamic communicative phenomenon that adapts to the conditions of a multicultural urban space.

Keywords: communication style, joke communication, urban language, fictitious verbal aggression, emotive-expressive vocabulary.

© Гаврилів О., 2026 р.; © Гук З. 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.04.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Оксана Гаврилів – кандидат філологічних наук, викладачка центру підготовки вчителів Віденського університету, Відень, Австрія; <https://orcid.org/0000-0002-0156-3767>

Oksana Havryliv – a Candidate of Philology and a Lecturer at the Teacher Training Center of the University of Vienna, Vienna, Austria; <https://orcid.org/0000-0002-0156-3767>

Зареслава Гук – асистентка кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, Львів, Україна; zorianahuk25@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-4571-8465>

Zareslava Huk – an Assistant at the Department of Foreign Languages for the Humanities, Ivan Franko Lviv National University, Lviv, Ukraine; zorianahuk25@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-4571-8465>